

Marta Ryniejska-Kiełdanowicz

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: 0000-0002-5565-1463

Ewa Lebioda

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: 0009-0008-5969-0516

Komunikacja środowiskowa jako potencjał dyplomacji klimatycznej Danii

Streszczenie

W publikacji omówiono strategie komunikacyjne stosowane w duńskich inicjatywach ekologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem projektów LIFE REDCOHA i REWETDUNE-LIFE. Przedstawiono wpływ edukacji środowiskowej oraz szeroko zakrojonej komunikacji na efektywną ochronę ekosystemów, a także na zwiększanie świadomości ekologicznej społeczeństwa. Autorzy analizy teoretycznych podstaw dyplomacji klimatycznej i komunikacji środowiskowej wskazują na ich kluczową rolę w kształtowaniu międzynarodowych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Zwracają również uwagę na rolę edukacji środowiskowej, która pełni istotną funkcję w działaniach proekologicznych, w obszarze edukacji zarówno formalnej, jak i nieformalnej. W artykule ukazano także znaczenie różnych form komunikacji, w tym mediów oraz kampanii informacyjnych i edukacyjnych, w upowszechnianiu wiedzy o zrównoważonym rozwoju.

Słowa kluczowe: komunikacja środowiskowa, dyplomacja klimatyczna, Dania, kampanie edukacyjne, zrównoważony rozwój.

Environmental communication as a potential for Denmark's climate diplomacy

Abstract

The publication discusses communication strategies used in Danish environmental initiatives, with a particular focus on the LIFE REDCOHA and REWETDUNE-LIFE projects. It presents the impact of environmental education and extensive communication on effective ecosystem protection and on raising ecological awareness within society. The analysis of theoretical foundations of climate diplomacy and environmental communication highlights their key role in shaping international actions for sustainable development. It also emphasizes the role of environmental education, which plays an essential function in pro-environmental activities, both within formal and informal education contexts. The article further explores the importance of various forms of communication, including media, as well as informational and educational campaigns, in disseminating knowledge about sustainable development.

Keywords: environmental communication, climate diplomacy, Denmark, education campaigns, sustainability.

Wstęp

Dania od wielu lat uchodzi za prekursora w dziedzinie polityki środowiskowej, zarówno w Europie, jak i na świecie. Państwo to konsekwentnie rozwija strategię, które mają na celu osiągnięcie zrównoważonego rozwoju. Centralnym elementem duńskiej polityki środowiskowej jest ustawa o klimacie z 2019 roku, która ustanawia cel redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 roku o 70% w porównaniu z poziomami z 1990 roku oraz osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 roku¹. Jest to jedno z najbardziej ambitnych zobowiązań klimatycznych na świecie, a jego realizacja wymaga kompleksowych działań w wielu sektorach, szczególnie w energetyce, transporcie i rolnictwie.

Artykuł poświęcono właśnie analizie komunikacji środowiskowej Danii, obejmującej zarówno teoretyczne podstawy tego zagadnienia, jak i przykłady praktycznych działań. Celem jest pokazanie, że komunikacja środowiskowa jest kluczowym elementem polityki środowiskowej, jak również dyplomacji klimatycznej Danii, niezbędnym do zapewnienia skuteczności i kompletności realizowanych działań. Co więcej, stanowi potencjał budowania wizerunku Danii na arenie międzynarodowej jako państwa mogącego być liderem w rozwiązywaniu problemów związanych ze zmianami klimatu. Przyjętą metodologią jest badanie jakościowe o charakterze eksploracyjno-weryfikacyjnym, czyli analiza źródeł zastanych, w skład których wchodzi literatura z obszaru komunikacji społecznej, medioznawstwa jak również stosunków międzynarodowych. W tekście zostaną starannie wyselekcjonowane przykłady duńskich inicjatyw edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska, które odzwierciedlają różnorodność podejść i praktyk w obszarze edukacji środowiskowej. Analiza przypadków posłuży do ukazania, w jaki sposób edukacja środowiskowa może skutecznie wspierać budowanie świadomości ekologicznej i inspirować do proekologicznych działań, a także w jaki sposób może wpływać na budowanie wizerunku państwa na arenie międzynarodowej.

Pojęcie dyplomacji klimatycznej i komunikacji środowiskowej

Literatura dotycząca komunikacji środowiskowej Danii nie jest zbyt obszerna. Autorzy koncentrują się przede wszystkim na wskazaniu modelu państw nordyckich w tym zakresie.

I tak Nina Witoszek i Atle Midttun wskazują, że współczesne nordyckie społeczeństwa zawdzięczają swój dobrobyt w równym stopniu swoim zasobom naturalnym, jak i skumulowanym wyborom kulturowym (w tym na gruncie wartości), instytucjonalnym i gospodarczym dokonywanym na różnych etapach, z których każdy ma swoje własne szanse i zagrożenia. Pierwszy etap – etap nowoczesności techniczno-ekonomicznej – charakteryzował się spektakularnymi innowacjami technologicznymi, rewolucją przemysłową i bezprecedensową produktywnością. Drugi etap – społecznie

¹ Danish Ministry of Climate, Energy and Utilities, *Climate Act*, No. 965 of 26 June 2020, § 1.

zrównoważonej nowoczesności – wprowadził etos opieki społecznej i partnerstwa do dynamiki techniczno-ekonomicznej. Trzeci etap, który nazywamy „eko-nowoczesnością”, wyłonił się w celu sprostania rosnącym wyzwaniom środowiskowym i klimatycznym². Wśród duńskich badaczy zajmujących się komunikacją klimatyczną i sprawiedliwością klimatyczną wyróżniają się między innymi Stefan Gaarsmand Jacobsen, Mads Ejsing oraz Anna Kirstine Schirrer z Uniwersytetu Kopenhaskiego. Jacobsen kieruje projektem JusTiDe (Climate Justice Temporalities in Denmark), w którym analizuje kwestie sprawiedliwości klimatycznej w kontekście duńskiej polityki klimatycznej. Celem tego projektu jest zbadanie między innymi tego, jak społeczne i polityczne wyobrażenia dotyczące sprawiedliwości klimatycznej wpływają na debatę publiczną i politykę klimatyczną w Danii, zwłaszcza w ramach państwa opiekuńczego, które dąży do połączenia sprawiedliwości społecznej z globalnym przywództwem w kwestii klimatu³.

Komunikacja środowiskowa, definiowana jako proces wymiany informacji o tematyce ekologicznej, mający na celu kształtowanie proekologicznych postaw i zachowań w społeczeństwie oraz wspieranie działań na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, odgrywa kluczową rolę w obliczu współczesnych wyzwań globalnych, takich jak zmiany klimatyczne i degradacja ekosystemów. Centralnym jej elementem jest edukacja środowiskowa, która nie tylko przekazuje wiedzę, lecz także wpływa na zachowania jednostek, grup społecznych i instytucji, wspierając budowanie świadomości ekologicznej oraz promowanie zrównoważonych działań na różnych szczeblach, od lokalnego po międzynarodowy.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się trzy rodzaje zaangażowania związane z komunikacją na rzecz klimatu: marketing społeczny, partycypacja publiczna i pluralizm agonistyczny⁴. Pierwszy, można uznać, że najbardziej popularny, polega na przekonaniu obywateli do dobrowolnej modyfikacji niektórych aspektów ich zachowań związanych z energią lub zaakceptowania propozycji politycznej, która zazwyczaj mieści się w granicach istniejących struktur gospodarczych i instytucjonalnych⁵. Zdaje się, że jest to najbardziej popularny model, wielu aktorów społecznych bowiem komunikuje, że „wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za działania na rzecz klimatu”. Odpowiedzialność za zmiany klimatu jest zindywidualizowana, a sfera polityczna zredukowana do wyboru stylu życia. Ludzie są zazwyczaj traktowani jako indywidualni konsumenci, a nie jako społeczność, która może wspólnie działać na rzecz zmian klimatu⁶.

² *Sustainable Modernity: The Nordic Model and Beyond*, eds. N. Witoszek, A. Midttun, Routledge, New York 2018, <https://doi.org/10.4324/9781315195964>.

³ Szerzej: *Climate Justice and the Economy: Social Mobilization, Knowledge and the Political*, ed. S. Gaarsmand Jacobsen, Routledge, New York 2018.

⁴ A. Carvalho, T.R. Peterson, *Reinventing the political: How climate change communication can breathe new life into contemporary democracies* [w:] *Climate Change Politics: Communication and Public Engagement*, eds. A. Carvalho, T.R. Peterson, Amherst, NY: Cambria Press, New York 2012, s. 1–28.

⁵ S.C. Moser, L. Dilling, *Creating a Climate for Change: Communicating Climate Change and Facilitating Social Change*, Cambridge University Press, Cambridge 2007, s. 14.

⁶ A. Carvalho, T.R. Peterson, *Reinventing the political...*

Drugi tryb zaangażowania publicznego obejmuje zwiększenie roli obywateli w procesach kształtowania polityki klimatycznej. Polega na wprowadzeniu form zarządzania, które zwiększają udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji politycznych. Ruch na rzecz publicznego zaangażowania w naukę i technologię promował włączenie i udział obywateli w kwestiach związanych z wiedzą naukową i technologiczną⁷. Przykładem jest Deklaracja z Rio w sprawie środowiska i rozwoju (1992) oraz Konwencja z Aarhus o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (1998). Dokumenty te określiły znaczenie udziału społeczeństwa i dostępu do informacji w kwestiach środowiskowych.

Trzeci tryb zaangażowania: pluralizm agonistyczny opiera się na konflikcie politycznym i odrzuca możliwość osiągnięcia konsensusu między przeciwstawnymi punktami widzenia. Zmiany klimatu są kwestiami spornymi, są obciążone ostrymi różnicami w poglądach, dążenie do konsensusu zaś wzmacnia apatię i cynizm, zatem polityka agonistyczna ma szczególny potencjał w przypadku komunikacji o zmianach klimatu. Biorąc pod uwagę to, że polityka przeciwdziałania zmianom klimatycznym jest przeciwieństwem kwestii, które prawdopodobnie zostaną rozwiązane w drodze konsensusu, sprzeciw obywateli okazuje się niezwykle ważny. Agonistyczny pluralizm jest modelem demokracji, który próbuje zmobilizować te działania „w kierunku promowania demokratycznych projektów”. Ścierające się interesy doprowadzają do kompromisów i stworzenia bardziej uniwersalnych reguł, które nie podobają się większości, ale na które obywatele są skłonni się zgodzić. Tutaj za przykład można podać spory wokół wprowadzenia zielonego ładu w państwach UE. Zielona dyplomacja może być realizowana nie tylko na poziomie międzyrządowym, lecz także przez organizacje pozarządowe oraz partnerstwa publiczno-prywatne⁸. Trzecią kwestią jest wpływ działań wprowadzonych w celu ochrony klimatu na sytuację wewnętrzną w państwach, na przykład zwiększone opłaty za prąd czy podwyżki cen w sklepach. W obrębie dyplomacji klimatycznej spotykają się zatem zarówno interesy globalne, jak i narodowe. W dalszej części tekstu zostaną wskazane i przeanalizowane duńskie inicjatywy w kontekście opisanych modeli zaangażowania.

Komunikacja środowiskowa może być też traktowana jako część dyplomacji klimatycznej, jeśli weźmiemy pod uwagę zaangażowanie państw w kwestie komunikowania o zmianach klimatu. Państwa mogą pełnić kluczowe role w kontekście zmian klimatu, obejmując działania polityczne, gospodarcze, edukacyjne i dyplomatyczne. Dyplomacja na rzecz klimatu ewoluowała na przestrzeni lat pod względem zasięgu i złożoności. Uwzględnianie kwestii zmian klimatycznych w szeroko rozumianej polityce zagranicznej i dyplomacji nastąpiło wskutek zwiększenia zainteresowania wdrażaniem i zarządzaniem ryzykiem klimatycznym na skalę światową. W efekcie wzrosła także liczba wspólnych

⁷ T. Dietz, P.C. Stern, *Public Participation Is Environmental Assessment and Decision Making*, <https://nap.nationalacademies.org/catalog/12434/public-participation-in-environmental-assessment-and-decision-making> (dostęp: 23.09.2024).

⁸ A. Hristova, D. Chankova, *Climate diplomacy—a growing foreign policy challenge*, „Juridical Tribune/Tribuna Juridica” 2020, No. 10(2), s. 194–206.

sojuszy pomiędzy państwami i innymi podmiotami stosunków międzynarodowych. Zainicjowane zostały także dyskusje na temat konsekwencji zmian klimatu i możliwych działań. W polskiej literaturze trudno znaleźć precyzyjną definicję terminu „dyplomacja klimatyczna”, stąd poniżej zaprezentowano kilka prób zdefiniowania pojęcia przez zagranicznych badaczy. Anna Hristova i Dobrinka Chankova określają dyplomację klimatyczną jako działalność, mechanizm, ale również środek reagowania, którego celem jest stworzenie w niedalekiej przyszłości międzynarodowego systemu ochrony klimatu i zapewnienie jego efektywnego funkcjonowania⁹. Diarmuid Torney i Mai'a K. Davis Cross zauważają natomiast, że dyplomacja klimatyczna jest szczególnym rodzajem dyplomacji środowiskowej. Jej wyodrębnienie nastąpiło ze względu na bardzo dużą uwagę, jaką zmiany klimatyczne przyciągają na całym świecie w porównaniu z innymi kwestiami środowiskowymi¹⁰. Wielowymiarowy charakter dyplomacji klimatycznej jest spowodowany podejmowaniem działań zarówno na poziomie lokalnym, krajowym, regionalnym, jak i międzynarodowym. Charakteryzuje się różnorodnością, gdyż przedmiot tej dyplomacji może się różnić w zależności od położenia geograficznego, kręgu kulturowego czy rozwoju społeczno-gospodarczego¹¹. Kwestią poruszaną za pośrednictwem dyplomacji klimatycznej jest między innymi wpływ zmian klimatycznych na gospodarkę, budowa nowoczesnych, przyjaznych środowisku miast, uwzględnienie kwestii środowiskowych przy opracowywaniu strategii zagospodarowania przestrzennego, a także ochrona mórz i oceanów¹².

Duńskie instytucje zaangażowane w politykę klimatyczną

Państwa nordyckie mają ambicję bycia liderami w dziedzinie środowiska, angażując się w liczne inicjatywy w obszarze zrównoważonego rozwoju, zazwyczaj w ścisłej współpracy z Organizacją Narodów Zjednoczonych, ale i innymi organizacjami międzynarodowymi. Warto jednak zauważyć, że niektórzy upatrują wiodącej roli w zakresie klimatu w państwach nordyckich w tym, że już w latach 70. XX wieku pojawiły się ministerstwa odpowiedzialne za klimat, w Danii w 1971 roku, co oznaczało początek skandynawskiej współpracy ministerstw skoncentrowanych na ochronie środowiska¹³. Dania, która jest przedmiotem badań w tym artykule, w 2002 roku, przyjęła krajową strategię zrównoważonego rozwoju, która miała być przedstawiana parlamentowi co

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ D. Torney, M.K. Davis Cross, *Environmental and climate diplomacy: Building coalitions through persuasion* [w:] *European Union External Environmental Policy. Rules, Regulation and Governance Beyond Borders*, eds. C. Adelle, K. Biedenkopf, D. Torney, Palgrave Macmillan, Cham 2017.

¹¹ *Ibidem*, s. 195.

¹² P. Villarrubia-Gómez, S.E. Cornell, J. Fabres, *Marine plastic pollution as a planetary boundary threat—The drifting piece in the sustainability puzzle*, „Marine Policy” 2018, No. 96, s. 213.

¹³ A. Midttun, S. Kamfjord, *Energy and Environmental Governance under Ecological Modernization: a Comparative Analysis of Nordic Countries*. „Public Administration” 1999, No. 77, s. 873–895.

cztery lata, a następnie obejmowała plany sektorowe i szereg wskaźników. Kulminacją znaczącej duńskiej polityki zrównoważonego rozwoju było zorganizowanie w 2009 roku konferencji stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (UNFCCC).

Na szczeblu krajowym kluczową rolę w kreowaniu polityki środowiskowej odgrywają Ministerstwo Środowiska (Miljøministeriet) oraz Ministerstwo Klimatu, Energii i Usług Publicznych (Klima, Energiog Forsyningsministeriet). Instytucje te koordynują działania związane z ochroną środowiska, energetyką i redukcją emisji gazów cieplarnianych, a także opracowują krajowe strategie, ustawodawstwo oraz regulacje, wdrażane na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. W ramach Ministerstwa Klimatu, Energii i Usług Publicznych funkcjonuje również szereg agencji odpowiedzialnych za różne aspekty polityki środowiskowej, w tym: Duński Instytut Geologiczny, Duński Instytut Meteorologiczny, Duńska Agencja Energetyczna (DEA), Duńska Agencja Geodezyjna oraz Duńska Agencja ds. Danych i Infrastruktury, a także niezależne organy, takie jak Duński Regulator Usług Komunalnych, Energinet oraz Duńska Rada Klimatyczna¹⁴.

Jednym z filarów duńskiej polityki środowiskowej jest rozwój energetyki odnawialnej, szczególnie w sektorze energetyki wiatrowej. Dania od wielu lat inwestuje w rozwój morskich farm wiatrowych, a obecnie prawie 50% krajowej energii elektrycznej pochodzi z odnawialnych źródeł energii. Od lat 80. XX wieku rząd wprowadzał liczne programy wspierające rozwój zielonych technologii, co umożliwiło stworzenie silnego sektora energii odnawialnej. Dania kładzie także duży nacisk na lokalne inicjatywy energetyczne i decentralizację produkcji, co zwiększa zaangażowanie społeczeństwa w proces transformacji energetycznej¹⁵.

Ponadto polityka środowiskowa Danii obejmuje ochronę zasobów naturalnych i różnorodności biologicznej. Dania prowadzi liczne programy ochrony ekosystemów, w tym regenerację lasów i odtwarzanie terenów podmokłych. Kraj ten wprowadził również surowe przepisy dotyczące ochrony środowiska morskiego, ograniczając działalność rybołówczą w obszarach kluczowych dla ekosystemów¹⁶. W rolnictwie Dania dąży do zmniejszenia stosowania pestycydów oraz zwiększenia udziału upraw ekologicznych, co wpisuje się w politykę unijną na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich¹⁷. Dodatkowo Dania współpracuje z innymi krajami nordyckimi w zakresie ochrony bioróżnorodności w Arktyce, gdzie zmiany klimatyczne mają szczególnie destrukcyjny wpływ¹⁸.

¹⁴ International Energy Agency, *Denmark 2023 – Energy Policy Review*, Denmark 2023, s. 16.

¹⁵ International Renewable Energy Agency (IRENA): *30 Years of Policies for Wind Energy. Lessons from 12 Wind Energy Markets*, s. 58–63.

¹⁶ Ministry of Environment and Gender Equality, *Biodiversity*, <https://eng.mst.dk/nature/biodiversity>, (dostęp: 7.10.2024).

¹⁷ PAN Europe, *Danish Pesticide Use Reduction Programme – to Benefit the Environment and the Health*, London 2005, s. 15.

¹⁸ Ministry of Foreign Affairs, *The Arctic*, <https://um.dk/en/foreign-policy/the-arctic>, (dostęp: 7.10.2024).

Dania promuje również gospodarkę o obiegu zamkniętym, która ma na celu minimalizowanie odpadów, optymalizację recyklingu oraz zwiększenie efektywności wykorzystania surowców. Duński rząd przyjął strategię *zero waste*, dążąc do tego, aby maksymalnie zmniejszyć ilość odpadów trafiających na składowiska¹⁹. W ramach tej polityki szczególnie ważne jest zaangażowanie sektora prywatnego, który współpracuje z rządem w zakresie opracowywania innowacyjnych rozwiązań, takich jak nowe technologie recyklingu oraz zrównoważone projektowanie produktów. Przykładem takich działań są rozbudowane systemy segregacji odpadów oraz intensyfikacja recyklingu materiałów, zwłaszcza plastiku i metali.

Dania aktywnie uczestniczy w międzynarodowych inicjatywach na rzecz ochrony klimatu. Kraj ten angażuje się w międzynarodową współpracę, promując zrównoważony rozwój oraz wspierając inne kraje w ich dążeniach do realizacji celów klimatycznych. Duńska polityka środowiskowa jest przykładem spójnego i holistycznego podejścia, które łączy działania na poziomie lokalnym z globalnymi inicjatywami na rzecz ochrony klimatu. Dania łączy także działania dyplomatyczne z konkretnymi partnerstwami klimatycznymi, takimi jak Beyond Oil and Gas Alliance (BOGA) czy Global Offshore Wind Alliance (GOWA)²⁰.

Analiza strategii komunikacyjnej w rządowych inicjatywach ekologicznych w Danii: przykłady LIFE REDCOHA i REWETDUNE-LIFE

Przykładem inicjatywy opartej na szeroko zakrojonym podejściu do ochrony środowiska, w którym komunikacja środowiskowa pełniła rolę uzupełniającą, był realizowany przez Ministerstwo Środowiska i Żywności we współpracy z gminami Thisted i Ringkøbing-Skjern projekt LIFE REDCOHA. Główny nacisk został położony na konkretne działania ochronne, które miały na celu zagwarantowanie zachowania unikalnych ekosystemów, jednakże skuteczne prowadzenie tak złożonego projektu wymagało również wdrożenia komplementarnych strategii komunikacyjnych, które miały za zadanie zwiększyć świadomość społeczną oraz włączyć ludność lokalną i turystów w działania ochronne²¹.

Jednym z istotnych narzędzi wspierających komunikację środowiskową w ramach projektu było uruchomienie strony internetowej. Jej głównym założeniem było dostarczanie bieżących informacji na temat postępu realizowanych działań oraz zachęcanie odwiedzających do śledzenia efektów projektu. Strona zawierała interaktywne mapy, które umożliwiały zainteresowanym identyfikację miejsc, w których podejmowano

¹⁹ Circle Economy, *The Circularity Gap Report Denmark 2023*, s. 55.

²⁰ J. Burck, T. Uhlich, C. Bals, N. Höhne, L. Nascrimiento, *Climat Change Performance Index 2024*, s. 16.

²¹ Danish Nature Agency, *LIFE REDCOHA – a nature restoration project*, <https://eng.naturstyrelsen.dk/nature-protection/nature-projects/life-redcoha-a-nature-restoration-project> (dostęp: 7.10.2024).

działania ochronne. W dążeniu do zwiększenia interaktywności działań informacyjnych opracowano także quiz, który został zintegrowany ze stroną internetową. Gra umożliwiła edukację w przystępnej i angażującej formie, zachęcając użytkowników do zdobywania wiedzy na temat znaczenia działań ochronnych. Zawartość quizu była dostosowana do różnych poziomów zaawansowania użytkowników, co pozwalało na edukowanie zarówno dzieci, jak i dorosłych²².

Równocześnie opracowano ulotki, które miały za zadanie dotrzeć do osób odwiedzających nadmorskie regiony Danii. Ostateczna wersja ulotki została opublikowana we wrześniu 2015 roku oraz wysłana do właścicieli domków letniskowych zlokalizowanych wzdłuż zachodniego wybrzeża Jutlandii. Był to ważny punkt dystrybucji, ponieważ lokalizacja ta jest często użytkowana przez turystów, co pozwalało zwiększyć zasięg działań informacyjnych. Ulotki zawierały podstawowe informacje o celach projektu, a także o zagrożeniach związanych z inwazyjnymi gatunkami roślin. Materiały te przedstawiały również metody walki z nimi i opisywały, jak ludzie sami mogą włączyć się w te działania²³.

Szczególną uwagę poświęcono również wdrożeniu narzędzi, które angażowały i edukowały lokalną społeczność oraz odwiedzających. Jednym z takich działań było umieszczenie 10 tablic informacyjnych w strategicznych miejscach objętych projektem. Każda tablica zawierała opisy stosowanych metod, mapy obszarów, a także zdjęcia ilustrujące postęp działań²⁴. Dzięki tym tablicom zainteresowani mieli możliwość zapoznania się z konkretnymi efektami projektu, będąc na miejscu. W ramach działań promocyjnych i edukacyjnych zorganizowano także 19 wycieczek terenowych, które miały na celu nie tylko bezpośrednie zapoznanie uczestników z realizowanymi działaniami, lecz także budowanie świadomości na temat konieczności ochrony siedlisk przybrzeżnych. W wydarzeniach tych uczestniczyło łącznie 479 osób, wśród których znajdowali się zarówno lokalni mieszkańcy, jak i zainteresowani goście z innych części Danii. Wycieczki terenowe były szczególnie istotnym elementem działań komunikacyjnych, ponieważ dawały uczestnikom szansę na zrozumienie skali problemów oraz podejmowanych rozwiązań²⁵.

Kulminacją działań edukacyjno-informacyjnych było seminarium końcowe, które odbyło się w dniach 25–26 czerwca 2018 roku. W spotkaniu uczestniczyło 79 osób, reprezentujących różnorodne organizacje i instytucje związane z ochroną środowiska, na poziomie zarówno krajowym, jak i regionalnym. Seminarium miało na celu podsumowanie efektów projektu, omówienie napotkanych wyzwań oraz dyskusję na temat dalszych działań niezbędnych do kontynuacji ochrony siedlisk wydmyowych.

²² Danish Nature Agency, *Final Report: Restoration of Danish Coastal Habitats, Covering the Project Activities from 01/08/2013 to 31/07/2019*, 2019, s. 45–46.

²³ *Ibidem*.

²⁴ European Commission LIFE Public Database, *Restoration of Danish Coastal Habitats*, <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE12-NAT-DK-001073/restoration-of-danish-coastal-habitats> (dostęp: 7.10.2024).

²⁵ Danish Nature Agency, *Final Report: Restoration of Danish Coastal Habitats...*, s. 49.

Udział w seminarium wzięli naukowcy, jak również praktycy zajmujący się ochroną środowiska, co umożliwiło wymianę doświadczeń oraz perspektyw na przyszłość²⁶.

Drugim przykładem inicjatywy ekologicznej, w której komunikacja odgrywała rolę wspierającą działania na rzecz ochrony środowiska, był realizowany przez Duńską Agencję Ochrony Przyrody we współpracy z gminą Frederikshavn w latach 2014–2019, projekt REWETDUNE-LIFE. Choć zasadniczym celem przedsięwzięcia była odbudowa ekosystemów półwyspu Skagens Odde²⁷, to sukces projektu w dużej mierze wynikał z szerokiego zaangażowania społeczności, zbudowanego dzięki komplementarnym działaniom komunikacyjnym. Stwierdzić można więc, że komunikacja środowiskowa stanowiła uzupełnienie działań technicznych, takich jak eliminacja inwazyjnych gatunków czy odbudowa siedlisk.

Jednym z kluczowych narzędzi komunikacji środowiskowej w projekcie REWETDUNE-LIFE było stworzenie Centrum Informacyjnego w Grenen. Placówka ta pełniła funkcję nie tylko informacyjną, lecz także edukacyjną, umożliwiając lokalnej społeczności i turystom bezpośrednią interakcję z projektem. Centrum oferowało szczegółowe informacje na temat realizowanych działań ochronnych, ponadto stanowiło przestrzeń do angażowania odwiedzających w kwestie związane z ochroną ekosystemów nadmorskich²⁸. Tego rodzaju interakcja była istotna, ponieważ budowała świadomość ekologiczną, jak również umożliwiała bezpośredni kontakt z problemami, z którymi walczyli realizatorzy projektu.

Tablice informacyjne, rozmieszczone w kluczowych miejscach o wysokiej wartości przyrodniczej²⁹, stanowiły kolejne wsparcie w komunikacji projektu. Oprócz informowania o postępach projektu, promowały one odpowiedzialne zachowania wśród turystów i odwiedzających, co miało na celu minimalizację negatywnego wpływu na lokalne ekosystemy.

Równocześnie ważnym elementem zaangażowania społeczności była organizacja 45 wycieczek terenowych z przewodnikiem³⁰, które pozwalały uczestnikom na bezpośrednie doświadczenie przyrody i lepsze zrozumienie procesów ekologicznych zachodzących na półwyspie. Zwiedzający mieli okazję poznać konkretne wyzwania, przed którymi stali wykonawcy inicjatywy oraz zobaczyć na własne oczy, jak działania projektowe wpływały na regenerację siedlisk.

Produkcja 38-minutowego filmu dokumentalnego była kolejnym istotnym narzędziem edukacyjnym. Materiał nie tylko przedstawiał działania projektowe, lecz także przybliżał szerszej publiczności skomplikowane procesy przyrodnicze oraz metody

²⁶ *Ibidem*, s. 52.

²⁷ Danish Nature Agency, LIFE Hulsig Hede – a REWETDUNE-LIFE project, <https://eng.naturstyrelsen.dk/nature-protection/nature-projects/life-hulsig-hede-rewetdune>, (dostęp: 7.10.2024).

²⁸ European Commission LIFE Public Database, *Restoration of wetlands in dune habitats*, <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE13-NAT-DK-001357/restoration-of-wetlands-in-dune-habitats> (dostęp: 7.10.2024).

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Ministry of Environment and Food of Denmark, *Final Report: Restoration of Wetlands in Dune Habitats, LIFE Project Number LIFE13 NAT/DK/001357, Covering the Project Activities from 01/08/2014 to 31/12/2019* 2020, s. 48.

stosowane w ochronie środowiska. Aby jeszcze bardziej wzmocnić jego oddziaływanie, zorganizowano pokazy filmowe w kinach, bibliotekach i szkołach, które były połączone z dyskusjami na temat ochrony przyrody³¹. Pozwoliło to dotrzeć do młodszych pokoleń, zwiększając zasięg działań edukacyjnych.

Projekt zakończył się seminarium zorganizowanym wspólnie dla projektów LIFE REWETDUNE i LIFE WETHAB, które stanowiło kluczowy element wymiany międzynarodowych doświadczeń i podsumowania wyników działań ochronnych. Uczestnicy mogli zaprezentować osiągnięcia projektów oraz omówić napotkane wyzwania, co sprzyjało wzajemnemu uczeniu się i transferowi wiedzy. Dzięki temu seminarium stworzono przestrzeń do nawiązywania kontaktów i współpracy. Seminarium pełniło nie tylko rolę informacyjną, lecz także integracyjną, łącząc różne środowiska zainteresowane ochroną ekosystemów. Takie wydarzenia wzmacniają świadomość ekologiczną na poziomie międzynarodowym, jednocześnie promując transparentność i współpracę w dążeniu do zrównoważonych celów środowiskowych³².

Komunikacja środowiskowa w ramach projektów LIFE REDCOHA i REWETDUNE-LIFE pełniła kluczową rolę w integracji działań ochronnych z edukacją i zaangażowaniem społeczeństwa. Oprócz informowania o przebiegu projektów, działania komunikacyjne miały na celu aktywne włączanie lokalnej społeczności i turystów w proces ochrony przyrody. Wycieczki z przewodnikiem, tablice informacyjne czy produkcja filmu dokumentalnego budowały świadomość ekologiczną, jak również zachęcały do odpowiedzialnych postaw wobec delikatnych ekosystemów. Dodatkowo organizacja pokazów filmowych oraz rozpowszechnienie materiałów edukacyjnych w szkołach i innych instytucjach zwiększyły zasięg działań edukacyjnych. Kulminacją tych działań były seminaria, które stworzyły platformę do wymiany wiedzy i doświadczeń między uczestnikami z różnych krajów, wzmacniając dialog i współpracę w dążeniu do skutecznej ochrony środowiska. Oba projekty udowodniły, że skuteczna komunikacja środowiskowa zarówno wspiera działania ochronne, jak i sprzyja budowaniu proekologicznych postaw w społeczeństwie. Przykłady takich inicjatyw, jak LIFE REDCOHA i REWETDUNE-LIFE pokazują, że skuteczna polityka środowiskowa nie opiera się jedynie na działaniach technicznych, lecz także na szeroko zakrojonej edukacji i zaangażowaniu społecznym. Można uznać, że przede wszystkim opierają się na działaniach związanych z komunikacją na rzecz klimatu: marketingu społecznym oraz partycypacji publicznej.

Edukacja środowiskowa

Edukacja środowiskowa w Danii, choć nieuregulowana prawnie, stanowi istotny element działań na rzecz środowiska. Duński rząd wprowadza liczne inicjatywy, które promują zrównoważony rozwój w edukacji formalnej, jak również nieformalnej.

³¹ European Commission LIFE Public Database, *Restoration of wetlands in dune habitats...*

³² Ministry of Environment and Food of Denmark..., s. 51.

Kluczowym dokumentem w tym zakresie jest *Strategia Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju*³³. Dokument stworzony przez Ministerstwo Edukacji podkreśla wagę integracji tematów ekologicznych z programami nauczania oraz kładzie nacisk na praktyczne działania wspierające, takie jak organizowanie młodzieżowych szczytów klimatycznych czy kursów dla nauczycieli.

Jednym z wyjątkowych aspektów edukacji środowiskowej w Danii jest koncepcja *Friluftsliv*, czyli „życia na świeżym powietrzu”³⁴. Ta filozofia edukacyjna, głęboko zakorzeniona w kulturze nordyckiej, łączy przebywanie na łonie natury z kształceniem ekologicznym. Uczniowie uczestniczą w różnorodnych aktywnościach na świeżym powietrzu, które obejmują wycieczki rowerowe, badania lokalnych ekosystemów czy warsztaty związane z ochroną przyrody. Tego typu zajęcia mają na celu nie tylko rozwijanie świadomości ekologicznej, lecz także budowanie trwałej więzi z naturą. *Friluftsliv* kładzie nacisk na zrozumienie, jak ludzka działalność wpływa na środowisko oraz jakie działania mogą wspierać jego ochronę.

Jednym z najbardziej rozpoznawalnych programów wspierających edukację środowiskową w Danii jest *Eco-Schools*, znany również jako *Green Flag Green Schools*. Program ten, realizowany w ponad 101 krajach przez *Fundację na rzecz Edukacji Ekologicznej* (FEE), angażuje szkoły i uczniów w różnorodne proekologiczne działania, takie jak oszczędzanie energii, zarządzanie odpadami, recykling oraz zakładanie szkolnych ogrodów. Dzięki tym inicjatywom młodzież zdobywa praktyczne umiejętności, jak również rozwija postawy proekologiczne, które stają się częścią ich codziennych nawyków³⁵. Program nie tylko mobilizuje młodzież do działań na rzecz ochrony środowiska, lecz także promuje zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, co przyczynia się do kształtowania odpowiedzialnych obywateli. Przykłady duńskich szkół, takich jak *Byens Steinerskole*³⁶ oraz *Green Free School*³⁷, pokazują, jak efektywnie można włączyć tematy ekologiczne do programu nauczania. Uczniowie uczestniczą w projektach dotyczących zakładania ogrodów szkolnych, oszczędzania energii oraz recyklingu, co rozwija ich praktyczne umiejętności oraz kształtuje świadomość ekologiczną. Dzięki tym inicjatywom młodzież jest lepiej przygotowana do stawienia czoła wyzwaniom środowiskowym przyszłości.

³³ Danish Ministry of Education, *Education for Sustainable Development – a strategy for the United Nations Decade 2005–2014*, Denmark 2009, s. 3.

³⁴ *What is friluftsliv?*, <https://www.visitdenmark.com/denmark/things-do/danish-nature/friluftsliv>, (dostęp: 7.10.2024).

³⁵ *About Eco-Schools*, <https://www.ecoschools.global/how-does-it-work>, (dostęp: 7.10.2024).

³⁶ *Green School – Byen Steinerskole*, <https://www.planetfriendlyschools.eu/projects/green-school-byensteinerskole>, (dostęp: 7.10.2024).

³⁷ James Clasper, *The Danish school putting sustainability on the syllabus*, <https://www.dw.com/en/denmark-copenhagen-sustainability-school-education/a-52341880> (dostęp: 7.10.2024).

Wnioski

Na podstawie analizy polityki środowiskowej, działań komunikacyjnych, a także edukacji klimatycznej w Danii można stwierdzić, że rządowe kampanie środowiskowe są prowadzone w sposób kompleksowy, gdzie komunikacja środowiskowa pełni istotną funkcję wspierającą realizację projektów w zakresie zrównoważonego rozwoju. Kluczowym elementem sukcesu duńskiej polityki środowiskowej jest integracja działań ochronnych z aktywną komunikacją, co sprzyja większej świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz jego uczestnictwu w inicjatywach proekologicznych. Rząd Danii stosuje wielowymiarowe podejście, wykorzystując różnorodne kanały komunikacyjne – od mediów, stron internetowych, po wycieczki edukacyjne i centra informacyjne. Takie strategie komunikacyjne są nie tylko dodatkiem do projektów środowiskowych, lecz także kluczowym narzędziem w ich realizacji, co potwierdzają efekty projektów LIFE REDCOHA i REWETDUNE-LIFE. Każda z tych inicjatyw wzmacnia wizerunek Danii jako lidera w zrównoważonym rozwoju, a jednocześnie zachęca obywateli i firmy do podejmowania ekologicznych działań, które mogą mieć realny wpływ na globalne wyzwania środowiskowe. Dodatkowo dzięki edukacji ekologicznej społeczeństwo jest lepiej przygotowane do podejmowania świadomych wyborów, a także wywierania nacisku na rządy i przedsiębiorstwa.

Dania, poprzez konsekwentne podejście do polityki środowiskowej i komunikacji, skutecznie angażuje lokalne społeczności oraz międzynarodowych partnerów, co przyczynia się do budowania globalnych postaw proekologicznych. Połączenie działań edukacyjnych, promocyjnych oraz technicznych w ramach projektów środowiskowych pozwala na osiągnięcie długotrwałych rezultatów, zarówno w ochronie środowiska, jak i w tworzeniu zrównoważonego społeczeństwa. Inicjatywy podejmowane przez Danię bez wątplenia wzmacniają jej wizerunek na świecie jako lidera w zrównoważonym rozwoju, a także stanowią jej potencjał w dyplomacji klimatycznej. Takie ambicje zostały zresztą wprost przedstawione przez Dana Jørgensena³⁸, duńskiego polityka, który potwierdził, że: „Dania chce być liderem i pokazać światu, że można mieć zdekarbonizowaną gospodarkę, która jest zamożna i zapewnia ludziom wysoką jakość życia”³⁹. Znajduje to także potwierdzenie w światowym raporcie szczęścia (World Happiness Report), publikowanym ONZ (Sustainable Development Solutions Network). Zestawienie bazuje na danych, jakie za pomocą sondaży Gallup World Poll, Oxford Wellbeing Reserach Centre i zespołu na rzecz Rozwiązań Zrównoważonego Rozwoju działającego przy ONZ, zbierane są w blisko 150 państwach. Dania od 2012 roku (data

³⁸ Dan Jørgensen pełnił funkcję ministra rolnictwa, rybołówstwa i żywności (2013–2015), ministra ds. klimatu, energii i zaopatrzenia (2019–2022), ministra ds. pomocy rozwojowej i globalnej polityki klimatycznej (2022–2024).

³⁹ *Why Denmark Wants to Be a 'Frontrunner' in the Fight Against Climate Change*, News, Yale School of Environment, September 28, 2021, <https://environment.yale.edu/news/article/why-denmark-wants-to-be-a-frontrunner-in-fight-against-climate-change> (dostęp: 10.10.2024).

ukazania się pierwszego raportu) plasuje się w czołówce najszczęśliwszych państw na świecie⁴⁰.

Co więcej, duńska komunikacja klimatyczna uwzględnia zasady sprawiedliwości klimatycznej, na poziomie zarówno krajowym, jak i globalnym. Projekty takie jak *Climate Justice Temporalities in Denmark (JusTiDe)* analizują, w jaki sposób Dania integruje zasady sprawiedliwości w swoich działaniach na rzecz ochrony klimatu⁴¹. Badacze, jak przywoływany już Stefan Gaarsmand Jacobsen, wskazują, że Dania promuje swoje podejście do klimatu jako model łączący sprawiedliwość społeczną z polityką klimatyczną, co buduje jej reputację jako państwa dbającego o zrównoważony rozwój na poziomie globalnym, co może stanowić o jej wielkim potencjale w dyplomacji klimatycznej⁴². Bycie postrzeganym jako lider w tym zakresie bez wątpienia wzmacnia wizerunek Danii na arenie międzynarodowej. Wpływ ma na to wielopłaszczyznowa komunikacja łącząca cele polityki klimatycznej, edukację ekologiczną oraz podkreślanie sprawiedliwości społecznej. Co więcej, Dania aktywnie uczestniczy w konferencjach klimatycznych, prezentując swoje osiągnięcia i cele związane z neutralnością klimatyczną, ma również ambicje stać głosem sprawiedliwości klimatycznej i rzecznikiem ambitnych celów w tym zakresie. Również jej edukacja na rzecz klimatu, która dostarcza obywatelom przystępnych informacji o wpływie ich codziennych wyborów na klimat, przyciąga uwagę innych państw, organizacje rządowe, takie jak między innymi Danish Environmental Protection Agency, pokazują, jak państwo wdraża swoje zobowiązania klimatyczne. Dania jest postrzegana jako przykład państwa, które skutecznie angażuje obywateli w procesy ekologiczne, co pozytywnie wpływa na jej międzynarodowy wizerunek, a sama Dania, opisując inicjatywy MSZ, zaznacza, że dąży do bycia zielonym liderem.

Bibliografia

- About Eco-Schools*, <https://www.ecoschools.global/how-does-it-work>, (dostęp: 7.10.2024).
- Burck J., Uhlich T., Bals C., Höhne N., Nascrimiento L., *Climate Change Performance Index 2024*.
- Carvalho A., Peterson T.R., *Reinventing the political: How climate change communication can breathe new life into contemporary democracies* [w:] *Amherst Climate Change Politics: Communication and Public Engagement*, eds. A. Carvalho, T.R. Peterson, Cambria Press, New York 2012.
- Circle Economy, *The Circularity Gap Report*, Bonn 2023.
- Clasper J., *The Danish school putting sustainability on the syllabus*, <https://www.dw.com/en/denmark-copenhagen-sustainability-school-education/a-52341880> (dostęp: 7.10.2024).
- Danish Ministry of Climate, Energy and Utilities, *Climate Act, No. 965 of 26 June 2020*.

⁴⁰ <https://worldhappiness.report> (dostęp: 12.09.2024).

⁴¹ Projekt JusTiDe ma na celu zapewnienie zintegrowanej analizy tego, w jaki sposób zobowiązania w zakresie sprawiedliwości klimatycznej tworzą nowe rodzaje legitymizacji i wyobrażeń czasowych w duńskim krajobrazie politycznym.

⁴² *Climate Justice and the Economy...*

- Danish Ministry of Education, *Education for Sustainable Development – a strategy for the United Nations Decade 2005–2014*, Denmark 2009.
- Danish Nature Agency, *Final Report: Restoration of Danish Coastal Habitats, Covering the Project Activities from 01/08/2013 to 31/07/2019*, Denmark 2019.
- Danish Nature Agency, *LIFE Hulsig Hede – a REWETDUNE-LIFE project*, <https://eng.naturstyrelsen.dk/nature-protection/nature-projects/life-hulsig-hede-rewetdune>, (dostęp: 7.10.2024).
- Danish Nature Agency, *LIFE REDCOHA – a nature restoration project*, <https://eng.naturstyrelsen.dk/nature-protection/nature-projects/life-redcoha-a-nature-restoration-project> (dostęp: 7.10.2024).
- Dietz T., Stern T.P., *Public Participation Is Environmental Assessment and Decision Making*, <https://nap.nationalacademies.org/catalog/12434/public-participation-in-environmental-assessment-and-decision-making> (dostęp: 23.09.2024).
- European Commission LIFE Public Database, *Restoration of Danish Coastal Habitats*, <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE12-NAT-DK-001073/restoration-of-danish-coastal-habitats> (dostęp: 7.10.2024).
- European Commission LIFE Public Database, *Restoration of wetlands in dune habitats*, <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE13-NAT-DK-001357/restoration-of-wetlands-in-dune-habitats> (dostęp: 7.10.2024).
- Gaarsmand Jacobsen S., *Climate Justice and the Economy: Social Mobilization, Knowledge and the Political*, Routledge, New York 2018.
- Green School – Byensteinerskole*, <https://www.planetfriendlyschools.eu/projects/green-school-byensteinerskole>, (dostęp: 07.10.2024).
- Hristova A., Chankova D., *Climate diplomacy – a growing foreign policy challenge*, „Juridical Tribune/Tribuna Juridica” 2020, No. 10(2), s. 194–206.
- International Energy Agency, *Denmark 2023 – Energy Policy Review*, Denmark 2023.
- International Renewable Energy Agency (IRENA), *30 Years of Policies for Wind Energy. Lessons from 12 Wind Energy Markets*.
- Midttun A., Kamfjord S., *Energy and Environmental Governance under Ecological Modernization: a Comparative Analysis of Nordic Countries*, „Public Administration” 1999, No. 77, s. 873–895.
- Ministry of Environment and Food of Denmark, *Final Report: Restoration of Wetlands in Dune Habitats, LIFE Project Number LIFE13 NAT/DK/001357, Covering the Project Activities from 01/08/2014 to 31/12/2019*, Denmark 2020.
- Ministry of Environment and Gender Equality, *Biodiversity*, <https://eng.mst.dk/nature/biodiversity>, (dostęp: 7.10.2024).
- Ministry of Foreign Affairs, *The Arctic*, <https://um.dk/en/foreign-policy/the-arctic>, (dostęp: 7.10.2024).
- Moser S.C., Dilling L., *Creating a Climate for Change: Communicating Climate Change and Facilitating Social Change*, Cambridge University Press, Cambridge 2007.
- PAN Europe, *Danish Pesticide Use Reduction Programme – to Benefit the Environment and the Health*, London 2005.
- Torney D., Davis Cross M.K., *Environmental and climate diplomacy: Building coalitions through persuasion [w:] European Union External Environmental Policy. Rules, Regulation and Governance Beyond Borders*, eds. C. Adelle, K. Biedenkopf, D. Torney, Palgrave Macmillan, Cham 2017.

- Villarrubia-Gómez P., Cornell S.E., Fabres J., *Marine plastic pollution as a planetary boundary threat—The drifting piece in the sustainability puzzle*, „Marine Policy” 2018, No. 96, s. 213–220.
- What is *friluftsliv*?, <https://www.visitdenmark.com/denmark/things-do/danish-nature/friluftsliv>, (dostęp: 07.10.2024).
- Why Denmark Wants to Be a ‘Frontrunner’ in the Fight Against Climate Change, *News, Yale School of Environment*, September 28, 2021, <https://environment.yale.edu/news/article/why-denmark-wants-to-be-a-frontrunner-in-fight-against-climate-change> (dostęp: 10.10.2024).
- Witoszek N., Midttun A., *Sustainable Modernity: The Nordic Model and Beyond*, Routledge, New York 2018.
- World Happiness Report, <https://worldhappiness.report> (dostęp: 12.09.2024).